

TRAVNIŠKI SADOVNJAKI NA KOZJANSKEM: DRAGOCEN HABITAT ZA OHRANJANJE PTIC

// Karmen Jazbinšek

Kolekcijski sadovnjak
Kozjanskega regijskega parka.
foto: Karmen Jazbinšek

Ptice so nepogrešljiv del našega naravnega okolja. Ne ustvarjajo le glasbene kulise narave, temveč so tudi ključnega pomena za ohranjanje stabilnega stanja v ekosistemi, katerih del so. Vse pogosteje pa se spoprijemamo s težavami, kot so izguba habitatov in zmanjševanje biotske raznovrstnosti, kar negativno vpliva na populacije ptic. Eden izmed pomembnejših habitatov za ptice so tudi sadovnjaki.

SADOVNJAKI NISO SAMO RAVNE STRNJENE VRSTE DREVES

Sadjarstvo na območju Kozjanskega regijskega parka velja za eno izmed pomembnejših panog v kmetijstvu. Glede na način obdelave ga delimo na

intenzivno in ekstenzivno. Ekstenzivni sadovnjaki so del tradicionalne kmetijske krajine in so bili predvsem včasih pogosti na podeželju. V teh tako imenovanih travniških sadovnjakih ne najdemo samo jablan in hrušk, temveč tudi slive, češnje, višnje, marelice, breskve, orehe, leske, kutine, skorše, murve in še veliko drugih vrst dreves. Prevladujejo predvsem avtohtone sorte sadja.

V travniških sadovnjakih drevesa niso zasajena na natančno določenih mestih, ampak so postavljena naključno po travnikih ali pašnikih, med njimi pa je več razdalje kot v intenzivnih sadovnjakih. Ta pristop omogoča, da vsako drevo dobi dovolj svetlobe in hranil ter obenem dopušča, da pod njimi ostaja dovolj prostora za pašo živali. Značilnost dreves v travniških sadovnjakih so tudi njihova visoka debla. Med temi visokodebelnimi drevesi rastejo različne vrste trav, cvetlic in zelišč. Raznolikost rastlin pa zagotavlja hrano za številne vrste žuželk in druge opraševalce, kar je ključnega pomena za opraševanje sadnih dreves.

PTICE V NJIH NAJDEJO PRAVI RAJ

Zaradi velike vrstne pestrosti in pomena za obstoj mnogih ogroženih in redkih vrst ptic so travniški sadovnjaki v Kozjanskem regijskem parku vključeni med evropsko pomembna naravovarstvena območja Natura 2000. Ta območja so pomemben habitat za pogorelčka (*Phoenicurus phoenicurus*), rjavega srakoperja (*Lanius collurio*), vijeglavko (*Jynx torquilla*), pivko (*Picus canus*), smrdokavro (*Upupa epops*) in velikega skovika (*Otus scops*), ki so na seznamu vrst Natura 2000.

V kolekcijskem sadovnjaku
Kozjanskega regijskega
parka, ki je odlično mesto za
opazovanje ptic, so posajene
tradicionalne in avtohtone
vrste jablan in hrušk.

foto: Karmen Jazbinšek

V takem sadovnjaku se ptice lahko skrijejo med gosto listje dreves, ki jim daje zavetje pred plenilci. Pticom zagotavljajo veliko raznovrstne hrane skozi vse leto. Spomladi in poleti so bogati s cvetovi, ki privabljajo različne vrste opraševalcev in s tem zagotavljajo obilico hrane žužkojedim pticam. Jeseni se na drevesih bohotijo sočni plodovi in privabljajo ptice, ki se prehranjujejo s sadjem. Travišča pod drevesi so bogata z žuželkami, ki so pomembne za prehrano ptic, zlasti mladičev. Takšna raznolikost hrane, ki je na voljo skozi celo leto, omogoča pticam, da tam preživijo tudi vremensko neugodna obdobja.

Z namestitvijo bivališč za koristne organizme smo v Kozjanskem regijskem parku poskrbeli za opraševalce sadnega drevja, pticam pa smo z nameščanjem gnezdilnic priskrbeli dodatna mesta za gnezdenje.
foto: **Karmen Jazbinšek**

Zelo pomembna so starejša drevesa, v katera si lahko detli in žolne iztešejo dupla. Ko jih ti ne potrebujejo več, jih zasedejo še sekundarni duplarji – ptice, ki gnezdi v duplih, a jih same ne tešejo. V intenzivno obdelanih sadovnjakih so drevesa nižja z ožjim deblom in ne dosežejo takšne starosti, da bi se v njih lahko oblikovala dupla. Tudi mnoge druge živali in rastline so neposredno povezane z visokodebelnimi sadovnjaki, zato z izginjanjem tega habitata izgubljajo svoj edini življenjski prostor.

NJIHOVO OHRANJANJE ZA BOLJŠI JUTRI

Sodobni pristopi v kmetijski dejavnosti so počasi pripeljali do opuščanja tradicionalnih sadovnjakov v prid intenzivnejši kmetijski rabi, kar je vplivalo na izginjanje tega habitata in njegovih ptičjih prebivalcev. Da bi jih ohranili, je treba ustrezno skrbeti zanje. Ključnega pomena je ohranjanje tradicionalnih kmetijskih praks. S tradicionalno košnjo trave pod drevesi ali pašo preprečimo zaraščanje, z rednim obrezovanjem pa vzdržujemo dobro stanje dreves in spodbujamo njihovo zdravo rast. Če pri skrbi zanje ne uporabljamo pesticidov in drugih kemikalij, se izognemo tudi negativnemu vplivu na ptice z zmanjševanjem števila žuželk in s tem hrane zanje.

V Kozjanskem regijskem parku se za ohranjanje travniških sadovnjakov zavzemamo s številnimi aktivnostmi. Med njimi so obnavljanje starih in vzpostavljanje novih travniških sadovnjakov ter ozaveščanje lastnikov o njihovem pomenu. V letu 2022 smo za to prejeli tudi nagrado, in sicer 1. mesto v kategoriji Varstvo vrst in habitatnih tipov na območjih Nature 2000 v Sloveniji.

VIJEČLAVKA (*Jynx torquilla*) gnezdi v duplih, ki jih v visokodebelnih sadovnjakih ne primanjkuje.

foto: **Gregor Bernard**

Travniški sadovnjaki so neprecenljiv habitat za ptice, ki jim zagotavljajo obilico hrane, zavetje in gnezdišča. So ključnega pomena za ohranjanje biotske raznovrstnosti in prispevajo k ohranjanju številnih ogroženih vrst ptic. Z ustrezno skrbjo za njihovo ohranjanje bomo zagotovili, da bodo ptice tudi v prihodnje imele varno in bogato okolje za preživetje.

Velika sinica (*Parus major*) si je v zavetju dupla naredila gnezdo, kjer skrbno pazi na svoje mladiče.

foto: **Karmen Jazbinšek**

Dupla v visokodebelnih sadnih drevesih so zelo pomembna za ptice duplarice.

foto: **Karmen Jazbinšek**